

Ο ρόλος της οικουμενικής εκπαίδευσης και της γεωγραφίας στη διαμόρφωση ενεργών και υπεύθυνων πολιτών

Βουδρισλής Ν.¹ και Λαμπρινός Ν.²

¹ Δάσκαλος, M.ed., Υποψήφιος Διδάκτορας ΠΤΔΕ, ΑΠΘ, nvoudris@gmail.com

² Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΔΕ, ΑΠΘ, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 54124, labrinos@eled.auth.gr

Περίληψη

Οι οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων έχουν οδηγήσει στην αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για έναν παγκόσμιο προσανατολισμό της εκπαίδευσης και για την ενσωμάτωση της ιδιότητας του πολίτη στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Για το λόγο αυτό τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει γίνει κέντρο μελέτης η εκπαίδευση για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη με στόχο να βοηθήσει τους αυριανούς πολίτες να γνωρίσουν τα πολύπλοκα παγκόσμια ζητήματα και να τους δώσει τη δυνατότητα να γίνουν ενεργοί και ενημερωμένοι πολίτες. Στην κατεύθυνση αυτή η γεωγραφική εκπαίδευση έχει να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο καθώς έχει ισχυρούς δεσμούς με τα θέματα που εξετάζει η Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη και προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να ερμηνεύσουν το περιβάλλον τους και να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους. Για να προσεγγίσει το στόχο αυτό χρειάζεται να αποκτήσει μια διεθνή διάσταση και να καλλιεργήσει τις έννοιες της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης, της προστασίας του πλανήτη.

ABSTRACT

The economic and socio-political developments of recent years have led to a resurgence of interest in a global-oriented education and the integration of citizenship in the curricula. From the intersection of these two movements, the Global Education and Citizenship, Global Citizenship Education emerges.

At European level, active citizenship has been promoted as a tool to support democracy, human rights and social inclusion, in the framework of education and training of the Lisbon Strategy.

The concept of active citizenship speaks to the extent to which individuals and groups feel a sense of attachment to the societies and communities to which they belong. At the same time, people need a basis of information and knowledge upon which they can take action, and to do so with some confidence. Global Citizenship Education provides the necessary cognitive and emotional context and a target to help tomorrow's citizens to experience the complex global issues such as sustainable development, conflicts and international trade, and the global dimension of local issues. It also provides the opportunity for students to become active and informed citizens, and realize that their choices do not only affect the school and local community, but have an impact around the globe.

Geographical Education has to play an important role by educating the young generation for a better current and future world. To approach this goal needs to acquire an international dimension and grow the concepts of democracy, justice, and planet protection.

Traditionally, Geography has strong ties to the subjects addressed by the Global Citizenship and offers students the opportunity to interpret their environment and understand the world around them. In this way helps to develop a sense of their role as global citizens who are responsible for the results of their actions.

The School Geography should include in the curricula, among others, important global issues such as: Migration, Population and Resources, Global Climate Change, Natural Hazards, Gender and Human Rights, Health and Disease, Urban Growth, Nationalism, Development.

Studying these issues interdisciplinary, in cooperation with Environmental Education Global Education and Citizenship Education, will succeed in promoting global citizenship and promote active citizens who have the ability to take action to solve global problems.

Λέξεις Κλειδιά: Οικουμενική εκπαίδευση, γεωγραφική εκπαίδευση, ιδιότητα του πολίτη, ενεργοί πολίτες

Keywords: Global education, geographical education, citizenships, action citizens

Εισαγωγή

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά σύνθετες και σημαντικές αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία, στην πολιτική, στην κοινωνία και οικολογία. Οικονομική κρίση, ανεργία, φτώχεια, βασανιστήρια, περιθωριοποίηση, εθνικές προκαταλήψεις, ανισότητα των δύο φύλων, πολιτιστικός σφωβινισμός, θρησκευτική μισαλλοδοξία, φυλετικές διακρίσεις και καταστροφή του περιβάλλοντος είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά του εικοστού πρώτου αιώνα (Castree et al. 2010). Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και την οικοδόμηση ενός αειφόρου μέλλοντος απαιτείται η ενεργός συμμετοχή των ατόμων στην κοινωνία. Διαπιστώνεται ωστόσο, ότι οι πολίτες δε συμμετέχουν ενεργά σε αυτές τις διαδικασίες, είτε γιατί δεν είναι πρόθυμοι να το κάνουν, είτε γιατί δεν έχουν τις ικανότητες, είτε γιατί δεν έχουν την ευκαιρία (Δημητρίου 2009). Διεθνείς και Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί θεωρούν ότι η εκπαίδευση οφείλει να συμβάλλει στην καλλιέργεια της ενεργού ιδιότητας του πολίτη και στη δημιουργία υπεύθυνων, δημοκρατικών και ενεργών πολιτών που συμμετέχουν στην καθημερινή ζωή της κοινότητάς τους. Κατά τη διάρκεια μάλιστα της δεκαετίας του '90 σχεδιάστηκαν και προωθήθηκαν πολλά προγράμματα με στόχο να βοηθήσουν τους νέους να γίνουν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες με σεβασμό στη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι επιδιώξεις και οι προσδοκίες της δημιουργίας ενός ενεργού πολίτη υπαγόρευαν την ανασυγκρότηση του περιεχομένου, την αναθεώρηση και αναπροσαρμογή του νοήματος μιας σειράς εννοιών, όπως της ιδιότητας του πολίτη (citizenship), της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.α. (Καρακατσάνη, 2003). Ο προβληματισμός αυτός έδωσε ώθηση για να διευρύνουν και να ενισχύσουν τη θεματολογία τους πολλά διδακτικά αντικείμενα, ανάμεσά τους και η γεωγραφία. Από πολλές πλευρές άρχισαν να προβάλλονται επιχειρήματα για τη στενή σχέση της γεωγραφικής εκπαίδευσης με την

εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη (Stoltman 1990; Bednarz 2003; Lambert 2003; Dupert 2008; Λαμπρινός 2009) και τη δυνατότητα που έχει να συμβάλλει στην αναζήτηση λύσεων στα τοπικά, εθνικά και διεθνή θέματα και προβλήματα, στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης (IGU-CGE 2007).

Ενεργός Ιδιότητα του πολίτη

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η ενεργός ιδιότητα του πολίτη, έχει προωθηθεί στο πλαίσιο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης της στρατηγικής της Λισαβόνας, ως ένα εργαλείο για να στηρίζει τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική ένταξη. Στο πλαίσιο αυτό, η ενεργός ιδιότητα του πολίτη περιγράφηκε ως ένα μέσο που βοηθάει τους πολίτες να αισθανθούν ότι ανήκουν σε μια κοινότητα, ότι οφείλουν να συμμετέχουν στα κοινά, καθώς επίσης να εκτιμήσουν την αξία της δημοκρατίας, της ισότητας και της κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμών και των διαφορετικών απόψεων (European Commission 1998). Η Hoskins (2006) ορίζει την ενεργό ιδιότητα του πολίτη ως τη συμμετοχή στην κοινωνία των πολιτών, στην κοινότητα και στην πολιτική ζωή, που χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο σεβασμό, έλλειψη βίας και είναι σύμφωνη με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία. Η εκπαίδευση για την ενεργό ιδιότητα του πολίτη συνεπώς, δεν περιορίζεται στην εκμάθηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του πολίτη. Είναι μία δια βίου μαθησιακή διαδικασία (GHK 2007), που περιλαμβάνει συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες, όπως πολιτική και πολιτιστική παιδεία, ιστορική γνώση, κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, ικανότητα επίλυσης συγκρούσεων, ικανότητα δράσης, ανεκτικότητα, υπευθυνότητα, πολιτικό ενδιαφέρον, σεβασμό των άλλων πολιτισμών, αίσθηση παγκόσμιας ταυτότητας. Περιλαμβάνει επίσης ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων όπως διαμαρτυρίες, συλλογή υπογραφών, διαδηλώσεις, συμμετοχή στις εκλογικές διαδικασίες, εθελοντική εργασία σε ΜΚΟ κ.α. Εντούτοις, αν και η ενεργός συμμετοχή του πολίτη καθορίζεται σε ατομικό επίπεδο, η έμφαση δε δίνεται στο ατομικό όφελος, αλλά στο γεγονός ότι αυτές οι ατομικές ενέργειες και αξίες επιδρούν στην ευρύτερη κοινωνία καθώς συμβάλλουν στη διασφάλιση της δημοκρατίας και της κοινωνικής συνοχής (Hoskins et al. 2008).

Οικουμενική εκπαίδευση

Οι οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις έχουν οδηγήσει στην αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για έναν παγκόσμιο προσανατολισμό της εκπαίδευσης και για την ενσωμάτωση της ιδιότητας του πολίτη στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Από την τομή των δύο αυτών κινημάτων, της Οικουμενικής Εκπαίδευσης (Global Education) και της Ιδιότητας του Πολίτη (Citizenship), αναδύεται η Εκπαίδευση για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη (Global Citizenship Education), η οποία έχει γίνει κέντρο μελέτης πολλών ακαδημαϊκών πεδίων κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών.

Η Οικουμενική εκπαίδευση, που έχει τις ρίζες της σε διάφορα παιδαγωγικά κινήματα όπως την εκπαίδευση για τη διεθνή κατανόηση, την εκπαίδευση για την ανάπτυξη, την πολυπολιτισμική εκπαίδευση, την εκπαίδευση για την ειρήνη, αναπτύχθηκε τις δεκαετίες 1970 και 1980, ως ένα πρωτοποριακό κίνημα, που αμφισβήτησε τις προοπτικές, το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών και την παιδαγωγική της παραδοσιακής εκπαίδευσης. Υποστήριξε ότι η εκπαίδευση πρέπει να έχει έναν παγκόσμιο προσανατολισμό, κι ότι οι μαθητές πρέπει όχι μόνο να κατανοήσουν τον κόσμο, αλλά και να τον βελτιώσουν.

Η έννοια της εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη είναι σχετικά νέα και στοχεύει να βοηθήσει τους αυριανούς πολίτες να γνωρίσουν τα πολύπλοκα παγκόσμια ζητήματα, όπως η αειφόρος ανάπτυξη, οι συγκρούσεις και το διεθνές εμπόριο, καθώς επίσης και την παγκόσμια διάσταση των τοπικών ζητημάτων. Οι Andrzejewski & Alessio (1999), ορίζουν την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη ως γνώσεις και δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την ανάληψη δράσης σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα δικαιοσύνης, ενώ ο Carter (2001) την ορίζει ως πίστη στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στη διεθνή κοινότητα, επιθυμία για ειρηνική συνύπαρξη και σεβασμό των πεποιθήσεων και των αξιών των άλλων των πολιτισμών.

Η εισαγωγή της «ιδιότητας του πολίτη» στην οικουμενική εκπαίδευση, σημαίνει κάτι περισσότερο από τα δικαιώματα, τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις των πολιτών, έννοιες που δεν εμπεριέχονται κατ' ανάγκην στην οικουμενική εκπαίδευση. Στην πραγματικότητα, η

παγκόσμια εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη έχει άμεση σχέση με την κοινωνική δικαιοσύνη και τον ενεργό ρόλο του πολίτη σε ένα παγκόσμιο σύστημα. Υποδηλώνει την κατανόηση των συστημάτων της παγκόσμιας οικονομίας και πολιτικής και των σχέσεων εξουσίας αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών. Αποβλέπει στην ανάπτυξη πολιτικά εγγράμματων πολιτών που κατανοούν και είναι πρόθυμοι να συμμετάσχουν στη δράση για την αλλαγή σε όλα τα επίπεδα (Ibrahim 2005). Επιδιώκει τέλος τη μετάδοση γνώσεων και την καλλιέργεια δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την ανάληψη δράσης σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα καθώς και το σεβασμό στην πολυπολιτισμική, θρησκευτική και πνευματική ποικιλομορφία. Η εκπαίδευση για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη είναι αυτή που παρέχει στους μαθητές τη δυνατότητα να γίνουν ενεργοί και ενημερωμένοι πολίτες, και να συνειδητοποιήσουν ότι οι επιλογές που κάνουν δεν έχουν επίδραση μόνο στη σχολική και τοπική τους κοινότητα, αλλά έχουν αντίκτυπο σε όλο τον πλανήτη.

Οικουμενική εκπαίδευση και Γεωγραφία

Ο χώρος διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία της ταυτότητας του ατόμου. Ο τόπος, η περιφέρεια και κατ' επέκταση το κράτος, συμβάλλουν στη δημιουργία δεσμών μεταξύ των τόπων και των ανθρώπων. Η ταυτότητα του ατόμου όμως δεν είναι απλώς μια ατομική ή μια κοινωνική κατηγορία, αλλά είναι μια χωρική κατηγορία, δεδομένου ότι οι ιδέες της επικράτειας, ο εαυτός μας και το «εμείς» απαιτούν συμβολικές, κοινωνικο-πολιτιστικές ή φυσικές διαχωριστικές γραμμές με το «Άλλο» (Paasi, 2001).

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και οι επιπτώσεις της οικονομικής και περιβαλλοντικής κρίσης, μετέβαλαν τις σχέσεις μεταξύ των χωρικών κατηγοριών (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο) και ταυτόχρονα σήμαναν μια ριζική αναδιοργάνωση της γεωγραφικής κλίμακας. Απέδειξαν ακόμα ότι οι γεωγραφικές κλίμακες δεν είναι ουδέτερες αλλά αποτελούν το πλαίσιο της κοινωνικής δράσης και είναι προϊόν της κοινωνικής δραστηριότητας και του αγώνα (Smith, 1995). Η αλλαγή αυτή αναγκάζει τους ανθρώπους να σκεφτούν για το πώς αλληλεπιδρούν με τους συνανθρώπους τους και πώς μεταχειρίζονται το περιβάλλον, τόσο σε όσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ενώ όμως κύριο

χαρακτηριστικό της κοινωνίας μας είναι η ανάπτυξη των «κοινωνικών δικτύων» και η «συμπίεση του χωροχρόνου» (Giddens 1990), οι πολίτες εξακολουθούν να σκέφτονται ως άτομα. Η συμβολή της γεωγραφίας, που μελετά τη σχέση χώρου-χρόνου και την αλληλεπίδραση τοπικού-παγκόσμιου, μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο που οι άνθρωποι βλέπουν τον εαυτό τους μέσα στην παγκόσμια κοινότητα, ώστε να τους βοηθήσει να κατανοήσουν την οικονομική, πολιτική και πολιτιστική αλληλεξάρτηση. Η χρήση μάλιστα των νέων τεχνολογιών (διαδίκτυο, γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών κλπ.) επιτρέπει στους μαθητές να έχουν πρόσβαση σε χωρικά δεδομένα και σε χαρτογραφικά εργαλεία ώστε να κατανοήσουν τις αλληλοεξαρτήσεις και τις εννοιολογήσεις του χώρου, του τόπου και των ανθρώπων. Έρευνες έχουν δείξει ότι η χρήση των γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών (GIS) συμβάλλει στην ανάπτυξη της χωρικής σκέψης και βοηθάει τους μαθητές να επιλύουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις, να εξετάζουν την περαιτέρω πορεία της έρευνάς τους και να εξάγουν συμπεράσματα (Bednarz, 2004).

Η γεωγραφική εκπαίδευση καλείται λοιπόν να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση της νέας γενιάς και να συνδράμει στην οικοδόμηση ενός καλύτερου κόσμου. Για να προσεγγίσει αυτόν το στόχο χρειάζεται να αποκτήσει μια διεθνή διάσταση και να καλλιεργήσει τις έννοιες της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης, της προστασίας του πλανήτη (Haubrich 2009).

Παραδοσιακά, η Γεωγραφία έχει ισχυρούς δεσμούς με τα θέματα που εξετάζει η Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη και προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να ερμηνεύσουν το περιβάλλον τους και να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στο να αναπτύξουν την αίσθηση του ρόλου τους ως παγκόσμιοι πολίτες που είναι υπεύθυνοι για τα αποτελέσματα των ενεργειών τους. Οι μαθητές στο μάθημα της γεωγραφίας μελετούν διαφορετικούς τόπους, σε διαφορετικές κλίμακες και σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης. Συνεπώς είναι σε θέση να μελετήσουν την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη καθώς για να γίνει κάποιος υπεύθυνος πολίτης του κόσμου πρέπει να γνωρίζει πως ζουν στα άλλα μέρη του κόσμου και πως οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε τοπικό επίπεδο επηρεάζουν σταδιακά τα τεκταινόμενα σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτή η αντίληψη είναι κεντρικής σημασίας για τα

θέματα της παγκοσμιοποίησης και της αλληλεξάρτησης και συνδέει την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη με τη γεωγραφία (Machon & Walkington, 2000). Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η κριτική ικανότητα των μαθητών και σταδιακά αντιλαμβάνονται ότι όσα γίνονται γύρω τους έχουν κάποιο λόγο που συμβαίνουν με αυτόν τον τρόπο και μπορούν να ψάξουν να βρουν τα αίτια τους σε σχέση με το χώρο και το χρόνο που διαδραματίζονται.

Η γεωγραφική εκπαίδευση βοηθάει τους μαθητές όχι μόνο να γνωρίσουν τον κόσμο, αλλά να κατανοήσουν την καθημερινή ζωή στον κόσμο. Παρέχει στους νέους μαθησιακές εμπειρίες που θα τους βοηθήσουν να αναπτύξουν γεωγραφική αντίληψη, γεωγραφικές δεξιότητες, αξίες και συμπεριφορές που θα τους είναι χρήσιμες στην προσωπική και επαγγελματική τους ζωή ως πολίτες μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας (Geographical Association, 2009; Morgan, 2011). Εμπλουτίζει πραγματικά την «κοσμοθεωρία» τους, την αντίληψη τους για τον κόσμο και τους βοηθάει να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες και να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως η κριτική σκέψη, η ικανότητα να συνεργάζονται, η ικανότητα να αμφισβητούν την αδικία και τις ανισότητες και η ικανότητα να αναλάβουν δράση για την επίλυση των προβλημάτων. Παρόλο που ο όρος «κοσμοθεωρία» είναι σχετικά ασαφής έννοια, περιλαμβάνει οικουμενικές στάσεις και αξίες όπως εκτίμηση της διαφορετικότητας, σεβασμό των άλλων, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θετική στάση απέναντι στην αειφορία. Η ουσιαστική εκπαιδευτική συνεισφορά της σχολικής γεωγραφίας είναι η συμβολή της στην ανάπτυξη και εμπλουτισμό της «κοσμοθεωρίας» των νέων, έτσι ώστε να κατανοήσουν την πολυπλοκότητα και τις διασυνδέσεις του κόσμου και να συμμετέχουν ενεργά σ' αυτόν (Béneker et al., 2013).

Πολλοί μελετητές έχουν περιγράψει τις διαστάσεις της οικουμενικής εκπαίδευσης (Hanvey, 1976; Hanvey, 1982; Pike & Selby 1988; Pike & Selby, 1995) και της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη (Morais & Ogden, 2010). Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδέες τους καθώς και την άποψη ότι το πλαίσιο της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη συνδέεται με την ευθύνη, την ευαισθητοποίηση και τη συμμετοχή στα κοινά (Schattle 2009, Morais & Ogden 2010), μπορούμε να πούμε ότι στόχος της σύνδεσης της γεωγραφίας με την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη είναι να αναπτύξει τις παρακάτω διαστάσεις:

- Χωρική και χρονική διάσταση, που μελετά την παγκόσμια αλληλεξάρτηση και διασύνδεση.
- Παγκόσμια ευαισθητοποίηση που περιλαμβάνει ενημέρωση κι ευαισθητοποίηση για την κατάσταση του πλανήτη, γνώση για τα βασικά παγκόσμια ζητήματα, κατανόηση των ανισοτήτων που δημιουργεί η ανάπτυξη καθώς και τις επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον.
- Διαπολιτισμική ευαισθητοποίηση, συνειδητοποίηση των διαφορετικών ιδεών, πολιτισμών και πρακτικών που υπάρχουν στις ανθρώπινες κοινωνίες.
- Γεωγραφική σκέψη που συνδέεται με την ανάπτυξη ικανοτήτων στη γεωγραφική έρευνα ώστε να μπορούν οι μαθητές να εξετάζουν τις παγκόσμιες αλλαγές με τη βοήθεια γεωγραφικών προσεγγίσεων και αναλύσεων.
- Προσωπική δράση και ενεργή συμμετοχή στα κοινά. Η ανάληψη δράσης και η συμμετοχή θα βοηθήσει τους μαθητές να σκεφτούν τις συνέπειες των πράξεων τους, και να αντιμετωπίσουν τα τοπικά και παγκόσμια προβλήματα.

Έτσι, μία Σχολική Γεωγραφία που θέλει να προωθήσει την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη, θα πρέπει να δώσει έμφαση και να συμπεριλάβει στα προγράμματα σπουδών της σε διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων, σημαντικά παγκόσμια ζητήματα όπως τα παρακάτω:

Μετανάστευση: Πώς η μετανάστευση επηρεάζει τους ανθρώπους και τους τόπους; (με παράθεση χαρτών μετακίνησης πληθυσμών, οικονομικών στοιχείων, λόγους μετανάστευσης, κλπ).

Πληθυσμός και πόροι: Πώς η αύξηση του πληθυσμού επηρεάζει την ανάπτυξη; (αλλαγές στη διάθεση πόρων ανάλογα με την πληθυσμιακή αύξηση τόσο σε αριθμούς αλλά και στο προσδόκιμο ζωής).

Παγκόσμια αλλαγή του κλίματος: Ποιες οι επιπτώσεις από την υπερθέρμανση του πλανήτη; (μεγαλύτερες επιπτώσεις αρχικά στο Αρκτικό και Ανταρκτικό περιβάλλον και επέκταση σε νοτιότερα γεωγραφικά πλάτη με τη μορφή αυξημένης ραγδιότητας των φαινομένων, Βόρειο Πέρασμα, κλπ).

Φυσικές Καταστροφές: Πώς οι περιβαλλοντικές καταστροφές επηρεάζουν τους τόπους; (αύξηση της έντασης των φαινομένων El Nino/ La Nina και η επίδρασή τους στην παγκόσμια οικονομία, αύξηση της έντασης των καιρικών φαινομένων).

Φύλο και Ανθρώπινα Δικαιώματα: Πού γίνονται διακρίσεις λόγω φύλου που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα; (παρά την υπάρχουσα νομοθεσία και τη στήριξη του ΟΗΕ, σε πολλές περιοχές του πλανήτη παρατηρούνται τέτοια φαινόμενα που απορρέουν σε πολλές περιπτώσεις από ελλείψεις στην παιδεία και στο κοινωνικό κράτος).

Υγεία και ασθένειες: Γιατί μερικές ασθένειες αποτελούν παγκόσμιο πρόβλημα υγείας; (εξάπλωση ασθενειών που μπορεί να αποτελέσουν πρόβλημα στο μέλλον λόγω της παγκόσμιας υποβάθμισης του βιοτικού επιπέδου και της αστικοποίησης στις αναπτυσσόμενες χώρες).

Αστική Ανάπτυξη: Πώς η ταχεία ανάπτυξη των πόλεων επηρεάζει το περιβάλλον; (ανάγκη εξεύρεσης χώρου για την ανάπτυξη των πόλεων, καταστροφή βιοτόπων και περιβαλλόντων για τη δημιουργία αστικών υποδομών).

Εθνικισμός: Σε ποια μέρη οι πολιτισμικές ή θρησκευτικές διαφορές οδηγούν σε συγκρούσεις; (χωρική παρουσίαση των σφαιρών επιρροής θρησκευτικών ομάδων, χωρικός συνδυασμός οικονομικών, πολιτικών και θρησκευτικών συμφερόντων).

Ανάπτυξη: Γιατί τόσοι πολλοί άνθρωποι στον κόσμο ζουν σε συνθήκες φτώχειας; (συνδυασμός γεωγραφίας-οικονομίας / άσκηση πολιτικής και οικονομικής «βίας»);

Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνει κανείς ότι τα παγκόσμια ζητήματα είναι πολύπλοκα και συνδέονται με πολλά μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Η γεωγραφία έχει τη δυνατότητα να σχεδιάσει δραστηριότητες που διευκολύνουν τη σύνδεσή της με τα άλλα μαθήματα, δίνοντας μια παγκόσμια διάσταση, αναδεικνύοντας τη σύνδεση και αλληλεξάρτηση των τόπων και των ανθρώπων, καλλιεργώντας τη συμμετοχή και τη δράση.

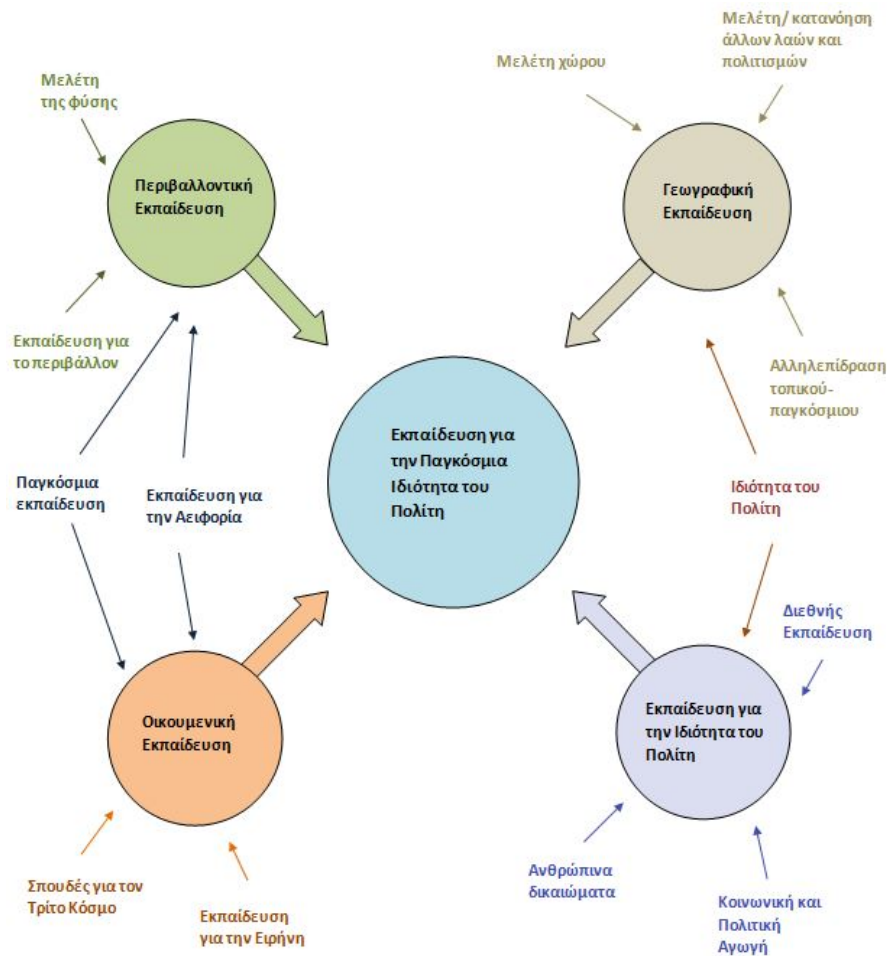
Η παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη αποτελεί ένα κομβικό σημείο όπου συγκλίνουν η Γεωγραφία, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η Οικουμενική Εκπαίδευση και η Εκπαίδευση για την ιδιότητα του Πολίτη (Εικ. 1). Κάθε ένα από αυτά εστιάζει σε διαφορετικά πεδία και ασχολείται παραδοσιακά με τα δικά του θέματα. Ωστόσο υπάρχουν μεταξύ τους διασυνδέσεις

που συμβάλλουν στην οικουμενική διάσταση της εκπαίδευσης. Η αξιοποίηση των κοινών πεδίων και η οργάνωση της διδασκαλίας στο πλαίσιο της διαθεματικότητας, αναμένεται να καλλιεργήσει στους μαθητές σύνθετη σκέψη, απαραίτητη για τη μελέτη και την ανάλυση των παγκόσμιων θεμάτων. Έτσι, οι μαθητές θα μπορέσουν να κατανοήσουν τη σύνθετη φύση του παγκόσμιου περιβάλλοντος και να διαδραματίσουν ενεργητικό ρόλο, λειτουργώντας είτε ατομικά, είτε ως μέλη μιας ομάδας, στις παγκόσμιες εξελίξεις. Ειδικά σήμερα με την εξάπλωση των κοινωνικών δικτύων κάτι τέτοιο γίνεται ολοένα και ευκολότερο. Αυτό δείχνει ότι είναι προς όφελος μίας πολιτείας να έχει πολίτες που είναι σωστά ενημερωμένοι και προβληματισμένοι όταν συμβάλλουν με τις απόψεις τους και τις γνώσεις τους σε συζητήσεις στον παγκόσμιο ιστό.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι είναι επιτακτική ανάγκη για τα σημερινά παιδιά να εκπαιδευτούν ως παγκόσμιοι πολίτες, για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα της εποχής μας. Η πολιτεία οφείλει να αποδεχτεί την πρόκληση αυτή και να διευρύνει τη θεματολογία της Σχολικής Γεωγραφικής Εκπαίδευσης ώστε να συμπεριλάβει τα σύγχρονα ζητήματα που απασχολούν την παγκόσμια κοινωνία. Έτσι θα βοηθήσει τους μαθητές να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες που συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία, να γίνουν πολίτες του κόσμου, διερευνώντας τη θέση τους σε αυτόν, τις αξίες τους και τις ευθύνες τους απέναντι στους άλλους ανθρώπους, στο περιβάλλον και στην αειφόρο ανάπτυξη του πλανήτη.

Είναι απαραίτητη η αλλαγή των αναλυτικών προγραμμάτων ώστε να διευρυνθεί η παρουσία της γεωγραφίας και στο Λύκειο, κάτι που συμβαίνει στην πλειοψηφία των χωρών της Ευρώπης (Λαμπρινός, 2009). Η σημερινή τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα να προσεγγιστούν τα θέματα που διαχειρίζεται η οικουμενική εκπαίδευση με διαδραστικό τρόπο εκμεταλλευόμενη την πληθώρα των δεδομένων που υπάρχουν ελεύθερα στο διαδίκτυο.



Εικόνα 1. Η Γεωγραφική Εκπαίδευση, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, η Οικουμενική Εκπαίδευση και η Εκπαίδευση για την ιδιότητα του Πολίτη συγκλίνουν στο κομβικό σημείο της Εκπαίδευσης για την Παγκόσμια Ιδιότητα του Πολίτη

Βιβλιογραφία

- Andrzejewski, J., & Alessio, J. (1999, Spring). Education for global citizenship and social responsibility. *Progressive Perspectives: 1998-99 Monograph Series*, 1(2).
- Bednarz, S. (2003). Citizenship in the Post-9/11 United States: A Role for Geography Education? *International Research in Geographical and Environmental Education*, 12 (1), 72-80.
- Bednarz, S. (2004). Geographic information systems: A tool to support geography and environmental education? *GeoJournal*, 60, 191-199.
- Béneker, T., Tani, S., Uphues, R. & Vaar, R. (2013). Young people's world-mindedness and the global dimension in their geography education: a comparative study of upper secondary school students' ideas in Finland, Germany and the Netherlands. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 22(4), 322-336.

- Donert, K. (2008). Examining the relationship between Citizenship and Geography Education. In Lambrinos, N. & Reliou, M. (Eds.) *European Geography Education: the challenges of a new era, Parthways in Geography*, No 36, National Council for Geographic Education, Washington D.C., pp. 73-92.
- Carter, A. (2001). The political theory of global citizenship. *Perspectives on Politics*, 1(1), 157-246.
- Castree N, Chatterton PA, Heynen N, Larner, W., Wright, M. (eds) (2010). *The Point is to Change It: Geographies of Hope and Survival in an Age of Crisis*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- European Commission (1998). Education and Active Citizenship in the European Union Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Geographical Association. (2009). A different view: A manifesto from the Geographical Association. Sheffield: Author.
- GHK (2007). Study on Active Citizenship Education. Διαθέσιμο στο: http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-b/gdbk/07/study_active_citizenship.pdf (πρόσβαση 25 Ιουλίου 2014).
- Hanvey, R. G. (1976). *An attainable global perspective*. New York: American Forum for Global Education.
- Hanvey, R. G. (1982). An attainable global perspective. *Theory into Practice*, 21(3), 162–167.
- Haubrich, H., (2009). Global leadership and global responsibility for geographical education. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 18:2, 79-81.
- Hoskins, B., D'Hombres, B., Campbell, J. (2008). Does Formal Education Have an Impact on Active Citizenship Behaviour? *European Educational Research Journal*, 7, 3, 386-402.
- Hoskins, B. (2006). Draft Framework on Indicators for Active Citizenship. Ispra: CRELL.
- Ibrahim, T. (2005). Global citizenship education: mainstreaming the curriculum? *Cambridge Journal of Education*, Vol. 35, No. 2, pp. 177–194.
- IGU-CGE (2007). Lucerne Declaration on Geographical Education for Sustainable Development. Διαθέσιμο στο: <http://www.igu-cge.org/Charters-pdf/LucerneDeclaration.pdf> (πρόσβαση 25 Ιουλίου 2014).
- Lambert, D. (2003). Citizenship through the humanities. *Pastoral Care in Education*, 21(3), 19-23.
- Machon, P., Walkington, H. (2000). Citizenship: the role of geography? In A. Kent (Ed.) *Reflective Practice in Geography Teaching*. London: Paul Chapman Publishing, pp. 179-191.
- Morais, D., & Ogden, A. (2010). Initial development and validation of the global citizenship scale. *Journal of Studies in International Education*, 15(5), 445-466.
- Morgan, A. (2011). Morality and geography education. In G. Butt (Ed.), *Geography, education and the future* (pp. 187–205). London: Continuum.
- Paasi, A. (2001). Europe as a Social Process and Discourse: Considerations of Place, Boundaries and Identity. *European Urban and Regional Studies*, 8, 7-28.
- Pike, G. & Selby, D. (1988). *Global Teacher, Global Learner*. London, Hodder & Stoughton.
- Pike, G. & Selby, D. (1995). *Reconnecting: from national to global curriculum*. Godalming: World Wide Fund for Nature UK.
- Schattle, H. (2009). Global Citizenship in Theory and Practice. In R. Lewin (Ed.), *The Handbook of practice and research in study abroad: Higher education and the quest for global citizenship*. New York: Routledge, pp. 3-18.
- Smith, N. (1995). Remaking Scale: Competition and Cooperation in Prenational and Postnational Europe, in H. Eskelinen and F. Snickars (eds) *Competitive European Peripheries*. Berlin: Springer.
- Stoltman, J. (1990). *Geography education for citizenship*. Social Studies Development Center, Bloomington, Indiana, Education Research Index Center, Social Studies Education.

- Δημητρίου, Α. (2009). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιβάλλον, Αειφορία. Θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Καρακατσάνη, Δ. (2003). *Εκπαίδευση και πολιτική διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Λαμπρινός, Ν. (2009). *Σχετικά με τη διδασκαλία της γεωγραφίας στο σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.